

SCHILD MARIANNA–DR. HORNYACSEK JÚLIA

ALTERNATÍV SZEMÉLYISÉG-MEGISMERŐ ELJÁRÁS A VÉDELMI SZFÉRÁBAN: A TETOVÁLÁSI SZIMBÓLUMOK ÉRTELMEZÉSE

ALTERNATIVE PERSONALITY–COGNITIVE PROCEDURE IN THE DEFENCE SPHERE: THE ACCEPTATION OF THE TATTOOING SYMBOLS

A védelmi szférában a hatékony munka egyik alapfeltétele a személyiség megismerése. Napjainkban egy különleges jelenség, a tetoválás reneszánszát éli. Erről a több ezer éves hagyományról megosztóak a vélekedések a társadalom tagjai részéről, hiszen vannak, akik a deviancia jeleként, mások a személyiség kivetítéseként, és vannak, akik pusztán divatként értelmezik. Vajon milyen motivációs bázis, személyiség-szerkezet, és megküzdési mód állhat a tetováltatás háttérében? Felmerül a kérdés továbbá, hogy a védelmi szakembereknek a gyakorlati munka során jelenthet-e segítséget, ha értelmezni tudják ezt a jelenséget. A szerzők ebben a tanulmányban vizsgálják a tetoválás, mint a személyiség-projekció jelenség motivációját, pszichológiai jellemzőit, és mint egy olyan alternatív személyiség-megismerő lehetőséget, ami a rendőrök, katonák, tűzoltók, büntetés-végrehajtási intézetek dolgozói munkáját segítheti. Kulcsszavak: védelmi szféra, tetoválás, deviancia, motiváció, szorongás, testformálás, megküzdési mód.

In the defence sphere one of the prerequisite of the effective work is the personality cognition. In these days a special phenomenon, the tattoo lives the Renaissance. About this thousands years old tradition the beliefs has been divided the members of society, because there are some people, who has been evaluated as the symbols of deviance, others as the projection of personality, or simply fashion. What kind of motivational base, personality- structure and coping methods have been standing behind the tattoo? Furthermore, the question has been arises that the defence experts in practical work pose to help, if they could interpret this phenomenon. In this study the authors examined the tattoo as a personal phenomenon of projection, motivation, psychological characteristics and personality as an alternative cognitive possibility that the police officers, soldiers, firemen, prison staff may be assisted. Keywords: defence sphere, tattoo, deviance, motivation, anxiety, body shaping, coping methods.

BEVEZETÉS

Egy társadalom, minél dinamikusabb, az egyénnek annál nehezebb viszonyulnia az élet mindennapi dolgaihoz, hiszen a hagyomány, a tradíciók adják a lét bizonyosságát, időbeli folytonosságát. A XX. században a globalizáció által különösen gyors fejlődés következett be (technikai fejlődés, internet stb.). Ez magával hozta, hogy a tárgyi- és szellemi javak egyre gyorsabban amortizálódnak, értéküket veszítik. Egyre nehezebbé válik eligazodni a való világban, egyre nehezebb az önmeghatározás. „Valóságos emberek eszményivé varázsolt képe, kitalált hősök idealizált figurái, fétissé emelt technikai csodák irányítják napjainkat, „tökéletességükkel” a totalitás illúzióját keltve.”¹

„A szimbolikus gondolkodásmód, a köznyelvi képes beszéd és a rajzolt jelképek évezredek óta az emberiség közismert és nélkülözhetetlen eszközei.”²

Ez a tanulmány ilyen jelképekről, a test díszítéséről (tetoválás, piercing) szól, amelyek napjainkban virágkorukat élik. Mai kultúránkban egyre fontosabb, hogy jól érthetően írjunk, ill. kommunikáljunk. Akinek ez nem megy, az kénytelen egyéb úton-módon közölni mondanivalóját, érzéseit. Ennek egyik lehetséges és egyben különleges módja a testdíszítés. A tetoválás pszichológiai értelmezését nem tudjuk elkerülni. Sokakat foglalkoztat, hogy mi állhat e jelenség háttérében, amikor valaki a saját bőrfelületét „festővászonként” hajlandó használni. Ebben a tanulmányban kutatjuk a testdíszítés eredetét, történetét, elemezzük a jelenségekörét, célját és motivációit. Rámutatunk a tetoválás és a személyiség összefüggéseire. Megvizsgáljuk, hogy a védelmi munkában (büntetés-végrehajtás, katasztrófavédelem, rendőrség, katonai területek stb.) miért hasznos ismerni a tetovált emberek motivációit, akár a szimbólumok értelmezését is, és ez hogyan segíti az egyén személyiségének megismerését, beleértve a munkatársi kapcsolatokat is, és a védelmi feladatok végrehajtását. A célok elérése érdekében az analízis és a szintézis módszerét alkalmazva kutattuk a nyomtatott és elektronikus irodalmat és interjúkat készítettünk az érintett állampolgárok és a védelmi szakemberek körében.

¹ Solymosi Katalin, 1978.

² Hoppál 1996.

1. A tetoválás fogalma, jelenségek köre, története

A tetoválás olyan tevékenység, amely során az érintett személy más személyek útján speciális eszközök segítségével a testén olyan rajzot hoz létre, amely maradandó változást okoz.³ James Cook Tahiti szigetén találkozott először a tetoválással – innen számítjuk a szó eredetét: a „tatau” szó jelentése ütni, ütögetni, pontozni.

A jelenség többnyire tévhitekkel van körbevéve, és negatív reakciókat vált ki az emberekből, mivel még mindig sokan devianciának vélik. Ennek ellenére látszólag átalakulóban van a róla alkotott vélekedés, új értelmezést kap, habár, úgy tűnik még így sem képezi az átlagosság, azaz a normalitás szintjét.

„Egy 2006-os felmérés szerint a 18 és 50 év közötti amerikai felnőttek 24 százaléka visel tetoválást, minden hetediknek van testpiercingje, és a 18-29 évesek harmada hord valamilyen piercinget (Sanders és Vail, 2008).”⁴ Ezek a számok már arra készítetnek, hogy foglalkoznunk kell a jelenséggel, nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Mai, egyre globalizálódó, posztmodern, homogénné váló világunkban egyre jelentősebb hangsúlyú a külső megjelenés: a test esztétikuma, az egyediség.

E kor elvárásai mintegy kiprovokálják az identitás megjelenítését a testfelületen. Ezzel eléri az egyén, hogy a saját testét tudja idealizálni, fétisként kezelni. „A bőr megváltozása az eddigi testképet átalakítja, és az ehhez kapcsolódó fájdalomon keresztül lehetővé teszi az egység átélését.”⁵ Így modern módon elérhetővé válik, hogy az önmagunkról alkotott kép (azonosságtudatunk) áttolódjon a külsőnkre.

Napjainkra fontos szemponttá vált az önkifejezés ilyen új módszereinek az ismerete és értelmezése, „üzeneteinek” dekódolása. Különösen igaz ez a rendőrök, büntetés-végrehajtási szakemberek, katonák körében és a védelmi szféra más ágaiban is. A társadalomtudományok szerint semmi sincs véletlenül, minden jelenségnek kialakult funkciója, értelme van. A tetoválást testművészetnek is nevezik. „Kiemelt figyelmet azért is érdemel, mert túl azon, hogy esztétikai értékeket hordoz, jel funkciójában

³ A szerző megfogalmazása

⁴ Singer Magdolna, 2009

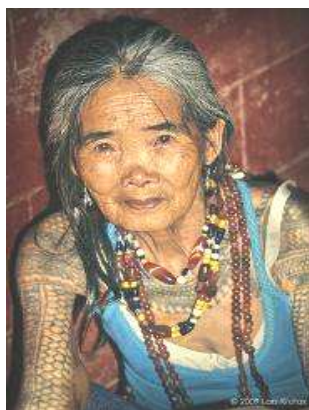
⁵ Brigitte Ziob, 2004

szociológiai és vallási motivációknak az egyik érzékelhető kifejeződése.”⁶ Vizsgáljuk meg a történetét!

A teljesség igénye nélkül említünk néhány olyan történelmi időszakot, amikor nagyobb szerepet kapott a tetoválás, amely a közösségi ízlés kifejezője volt, hozzátartozott a divattörténethez. A tetoválás mindig is létezett a történelem során, amit többnyire primitívnek tartottak. Az egyik legősibb ismert ember, aki tetoválást viselt, Ötzi, az 1990-ben az Alpok magas hegyei között talált férfimúmia. Korát kb. 5300 évre becsülik. További tetoválással kapcsolatos leleteket Kr.e. 4000 táján találták - ezek zömében ágyasokat, táncosnőket díszítettek.

1. sz. ábra: Tetovált nő, Forrás: ⁷

2.sz. ábra:
Kalinga tetoválás, Forrás: ⁸

Az 1. sz. ábra egy női zenészt ábrázol, az ősi Egyiptomból, aki a szüléseknél is zenélt, combján Bes istennő tetoválásával, aki a vajúdo nők védőszentje. A 2. sz. ábrán a védelmet jelentő Kalinga tetoválás látható.

Később Európában, a görögöknél, majd a görög-római térségen kívüli barbár népeknél volt gyakori a tetoválás. A kereszténység első évszázadában vallási tartalommal jelenik meg: eleinte keresztet tetováltattak a homlokukra.

⁶ Kaldenekker Mária, 2005.

⁷ <http://varrat.hu/pix/atetovalas/005.jpg>

⁸ www.tattooed.hu/index.php/Kalinga-tetovalas-L... (letöltés: 2011.12.11.)

Az első bibliavers teljesen világosan a tetoválásról beszél. „Ne vagdaljátok be testeteket halottért, és ne végezzetek magatokon tetoválást. Én vagyok az Úr!”⁹ Általában erre a versre hivatkozva állítják, hogy helytelen keresztényként tetoválást készíttetni, annak pogány eredete miatt.

Európában a középkorban is fellelhető volt e hagyomány, és a Szentföldről hazatérők gyakran tetováltattak magukra vallásos szimbólumokat. A nyugati kultúrában az 1600-as évek végén tért vissza a tetoválás, egy polinéz férfi hatására. Hamarosan divat lett. „A divat mellett büntetésként is használták, 1871-ben az angol hadseregben a dezertőrökre D-betűt tetováltak, míg rossz viselkedésért a BC, azaz bad character megjelölés járt. A civil büntetések során a „D” az iszákos, a „V” a csavargót és az „F” pedig a verekedős jelzöt jelentette.”¹⁰

A XIX. században már világméreteken elterjedt, legmagasabb szintjét a csendes-óceáni szigetvilágban, illetve Japánban érte el. Európába a tengerészek juttatták el, így vitték magukkal saját otthonuk szimbólumrendszerét. A századfordulóra a tetoválás kulturális megítélése negatív lett, mivel illegális volt, ezért le is csökkent. A tetováló művészek elhanyagolt negyedekben dolgoztak. Előfordult, hogy a túlzottan tetovált embereket cirkuszokban mutogatták, mint egy „szörnyeteg”-et. Az első világháborúban a minták a bátorságra és a háború jelképeire irányultak, de a második világháborúban ez a szokás szinte teljesen eltűnt. A mai időkben már világszerte népszerűvé vált, minden társadalmi réteg számára elérhető, elfogadása vagy tagadása megosztja az emberek véleményét.

Ahol előfordult a tetoválás szokása, ott elemi normaként volt elfogadott. Mivel régen mitikus rendben élték életüket, ezért ezt a vizuális megjelenítést kitöltötték a világrend tartalmával, és egyben nyilvánvalóvá tették a szimbolizált, mély, mögöttes tartalmat. Generációkon át sűrűsödött a tradicionális tudás, amelynek átvitelében fontos volt a körülöttük lévő tárgyi világ díszítése is, amelynek kommunikatív és funkcionális szerepe is volt. Ide tartozott a test megjelölése is, amellyel magukon hordják a korszak stílusjegyeit. Az embernek ez a szokása kifejezte azt is, hogy a saját maga által létrehozott produktuma szervesült a mindennapi életébe, azaz magával hordozza. „Ahol az ember a saját testét a természettől készen kapott, és egyben legszemélyesebb tárgyat használja fel

⁹ (Biblia: 3Móz 19:26-31)

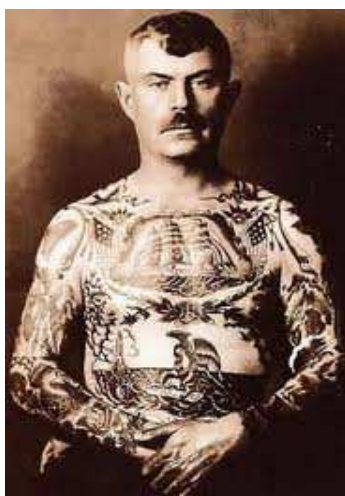
¹⁰ www.rajzok.eoldal.hu/cikkek/a-tetovalas-..

díszítésre, jelölésre, ahol az önkifejezési vágy párosul a test, mint lehetséges kifejezési eszköz felfedezésével, ahol a szubjektum objektívizálódik, az alkalmazott jel pedig egyfajta szubjektívizálódáson megy keresztül. A tetoválás, mint funkcionáló tárgy önmaga létével ritualizálódik, teremtve így egyfajta hétköznapi mágiát.”¹¹

Régen az emberek többnyire a pubertás idején kezdték tetováltatni magukat, és főképpen beavatási rítusnak, kockázatvállalási viselkedésnek fogták fel, és ezzel átérezték, hogy a társadalom teljes értékű tagjává váltak. Meghatározták ezzel a közösségben a helyét, identitáshoz jutott, és kifejezték ezzel a nemi érettségét is. „A törzsi ember szerint a tetovált ember szép, míg a jelöletlen ember csúnya, nem számíthat a másik ember figyelmére.”¹²

3. sz. ábra: Maori tetoválás,
Forrás: ¹³

4. sz. ábra: tengerész, Forrás: ¹⁴

2. Testdíszítés napjainkban, a tetoválás jelenségeköré és céljai

¹¹ Solymosi Katalin, 1978

¹² Solymosi Katalin, 1978

¹³ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Tetov%C3%A1l%C3%A1s>

¹⁴ www.tattooed.hu/index.php/Oldschool-stilusok-...

A tetovált jelek manapság igen változatosan tükrözik vissza az élet jelenségeit, egymástól függetlenül, felsorolva. A börtöntetoválások különleges helyet foglalnak el a bűnözők életében, mivel jelentésük, jelképrendszerük szimbolikus nyelvként működik. „A motívumok megmutatják, viselőjük milyen szerepet tölt be a szervezetben, hol állnak a hierarchiában. Külön jelképrendszer szolgál a rabság hosszának, az elkövetett bűncselekmény típusának, a viselő jellemének és a maffián belüli szerepének kinyilvánítására. E tetoválások jelentését olyannyira komolyan veszik, hogy azokat, akik ezeket „jogtalanul” viselik, gyakran meg is ölik.”¹⁵ fentiekből adódik, hogy célszerű a védelmi szakembereknek megismerkedniük a jelenséggel, annak értelmezésével. Napjainkban az önmegvalósítás került a figyelem középpontjába, ami gyakran „önmaga bemutatási törekvésévé torzul”, és konkrétan a testen megtapasztalhatóan fejeződik ki. A testet sokan különleges célra használják: egyre inkább az önkifejezés eszközévé válik, nagyobb tere lesz az öndefiníciónak. A többszörös tetováltatás lehetővé teszi a pozitív test- és énkép folyamatos fenntartását. Ha a csoportszellem megköveteli, akkor a tetoválás fölfogható normalitásként is.

Az önkifejező művészetnek, vagy személyi díszítésnek két ága ismeretes. Az egyik a divattörténet, a másik pedig az etnológia. Ezeknek formai szempontja szerint lehetséges:

- mozgatható, változtatható: ruházat, ékszer, testfestés, haj, szőrzet, fogak
- maradandó: fül, orr, ajkak átfúrása, koponyatorzítás (eszkimóknál), fogak kiütése, kihegyezése, lábfejtorzítás, továbbá higiénés jellegű operációk (körülmetélés, klitorisz kimetszése) – ezeket összefoglaló néven testtorzításnak nevezzük.

Fontos különbséget tennünk a ruhával eltakarható, és a mindig látható tetoválások között. Statisztikák szerint a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők olyan helyre tetováltatnak, ami ruhával eltakarható. A ruházatnak eredetileg védő, melegítő funkciója volt. Ma már a divat lehetővé teszi, hogy a belsőnk kivetülései összhangba kerüljenek a kollektív ideálokkal, így szerencsés esetben belső identitásunk külsőleg ábrázolhatóvá válik. Ezt a funkciót, úgy tűnik, hogy a divat már nem tudja megfelelően betölteni. Ehelyett a testet egyéni elképzelések mentén alakítják át. Idealizált kultusz-

¹⁵ <http://www.zsar.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=3104>,

tárgyként a fiatalság, a teljesítőképeség, a társadalmi rang, a csoportba tartozás, az individualitás és az elhatárolódás hordozójává válik.

„A bőr, mint projekciós felület, az önkifejezésben különleges jelentőségre tesz szert. Azáltal, hogy leburnítják, kilyukasztják, írnak rá vagy feszesítik, úgynevezett társadalmi bőrré („social skin”) válik, amely azt fejezi ki, amit a másik szemének rólunk észlelni kell. Volt idő, amikor ez a folyamat kultúrtörténetileg hosszú időn keresztül tabu volt. A mono-teista vallások elutasították, hogy a testre bármiféle jel kerüljön.”¹⁶

„Krónikus szuicidiumnak¹⁷ elsősorban az excesszív drog- vagy alkoholfogyasztás tekinthető, de annak tarthatók a „multiplex” sebészi beavatkozások is, ha annak elvégzését mintegy provokálja a beteg (Menninger, 1938).”¹⁸ Ebből a megállapításból következtethetünk arra, hogy a tetoválás is felfogható akár mikrosebészetként. Ez a tény vissza-utal arra, hogy a test díszítésének vágya akár rejtett (larvált) halálvágyat is takarhat.

A tetoválás célja lehet: valaki hiányát pótolni, valaminek a bevállalása, valamit bebizonyítani, de lehet figyelemfelhívás, önkifejezés, elképesztés, öngyógyítás. Lehet a szeretet kifejezése, tiltakozás valami ellen, exhibicionizmus vagy erőt adó szimbólum. Lehet továbbá az össze- illetve a hovatartozás jele, autoagresszió, esetleg valamiben való hit megerősítése, kapaszkodás, spirituális beavatás, a testkép átalakítása, a fájdalomtűrő képesség kipróbálása és kontrollja. Sok esetben „A cél a másik visszariasztása vagy provokálása, gyakran összekapcsolva a csúnyaság megjelenítésével, mely tudatos szembehelyezkedés az aktuális szépségideállal. Bettelheim szerint ezek a jelek szimbolikus sebekre emlékeztetnek (Bettelheim 1975).”¹⁹

„A tetoválás egyfajta küzdelem is, hiszen fájdalommal jár. A krízist átéltek emberek többsége erre fókuszál közben. A lelki sérelmeikre koncentrálnak, hogy a tetoválás folyamatával „kiegessék magukból” azokat.”²⁰ A fizikai fájdalmat lehet kívülről kontrollálni, míg a lelki fájdalmat nem.

¹⁶ Brigitte Ziob, 2004

¹⁷ öngyilkosság

¹⁸ Hárdi, 2000

¹⁹ Brigitte Ziob, 2004

²⁰ Életre szóló minta: a tetoválásom én vagyok

http://www.nlcafe.hu/noklapja/20100423/eletre_szolo_mintaa_tetovalasom_en_vagyok/ letöltés ideje: 2011.12.20

Mindezek a törekvések, ill. szükségletek megjelennek a lélek funkciózavarainál, illetve a konfliktus-feldolgozás különböző munkamódjainál is. A lélek belső, tudattalan konfliktusai úgy alakulnak ki, hogy egy bizonyos gyermekkorban átélt konfliktus a jelenben újra aktualizálódik, és kapcsolódik is az újhoz. A feldolgozatlan gyermekkori konfliktusokat komplexusoknak nevezzük. A lélek működésében zavarok keletkeznek, és ha nem sikerül az egyén énjének elhárító mechanizmusokkal mindezeket megoldani, akkor tünet formájában fognak jelentkezni. Ezeknek a tüneteknek kommunikatív szerepük is van: közölni akarnak valamit, mégpedig olyat, ami az egyén számára nem lenne megosztható (önpusztító viselkedés, elszenvedett jogtalanlás, megaláztatás, fájdalmas veszteség, be nem teljesült vágyakozás, vagy leküzdhetetlen félelem). Ezek a jelek minden humán területen segítséget adhatnak a személyiség megismeréséhez, az egyén reakcióinak megértéséhez, különösen figyelemre méltóak a védelmi szféra emberekkel foglalkozó ágaiban. „A tetoválás fő funkciója azonban: talán a legintenzívebb emberi szükséglet, a közlés szükségletének a kielégítése.”²¹ Tetovált emberek vélekedése a testre írásról: „Csábít, mert örök.” „Egy érzés, amit nem tudsz levetni.” „Rátetováltatom az álmaimat a bőrömrre.” „Vagányabbnak érzem magam.”²² Ha a személyt, akivel a védelmi munka során kapcsolatba kerülünk, meg akarjuk ismerni, tudnunk kell, hogy mit jelentenek ezek a közlések, mit szimbolizálnak.

A szimbólum eredeti jelentése szerint: „szimbolon”, görög főnév, átvitt értelemben „lényegi összetartozást” jelent. Az ősi szimbólumok az emberiség fejlődését mutatják be, nagy jelentőséggel bírnak, melyek még az emberiség öntudatában, és azon is túlélő igazságokat fejeznek ki. Továbbtermelői és fejlesztői az emberiség ősi erejének. Minden fajnak megvan a nagy ősi szimbólumai, melyek velük együtt keletkeztek, alakultak ki. A szimbólumok témái szerteágazóak: az idealista, a misztikus, irreális, fantasztikus témák, valamint az álom és a halál tartományát fogják át. Lényegük, hogy információt rejtenek számunkra. Ez az információ akkor is hatással van az életünkre, ha nincs tudomásunk róla. Azokon a védelmi területeken, ahol a szakemberek egy „közösségbe” kerülnek az érintett személyekkel (kitelepítettek, kimenekítettek, börtönök lakói stb.) vagy azokban a nyomozati munkákban, ahol minden apró jel segíthet közelebb kerülni az igazsághoz, fokozottan igaz ez. „Az emberi kultúra működése

²¹ Stavros Mentzos, 1982.

²² Büntetés-végrehajtási Intézet Miskolc lakói 2004.

elválaszthatatlan a jelek és jelképek használatától. Az emberi közösségek létezése feltételezi a jelekre épülő folyamatos kommunikációt. A jelek nem önmagukban állnak csupán, hanem szabályok által meghatározott rendszereket alkotnak.”²³ A szimbólum mozgósítja, beindítja ezeket az információs mezőket, és mindig olyan jelentést szerez, amit valójában megmutatni kíván. A szimbólum tehát sohasem jelenthetett mást, mint amit jelentésként a kódolás során belékódoltak, mivel az információ nem függ a tértől és az időtől. A tetovándó mintát, jelet, szimbólumot általában nem hirtelen elgondolásból „varratják” magukra, hanem hosszas gondolkodás eredményeként születnek meg.²⁴ Az ember számtalan módon kifejezi hovatartozását, hiszen az első pillantásra történő megítélés a „zsigereinkben” van, így fontos, hogy magunkról egyértelműen megérthető jeleket sugározzunk. Az ember teste különleges lehetőséget jelent a jelölhető felületek között. „Innen indul ki és ide fut be minden, a test belsőjéből jövő és a külvilágból származó információ; a saját test az „abszolút referenciakeret”, a fizikai és szociális térbe való beilleszkedés lehetősége.”²⁵

A testbeszédtől kezdve a hanglejtésünkön át minden jelként működik a külvilág felé saját magunkról. A személyek egymás közti közléseinek csupán egyharmada történik szóban, az összes többi metakommunikatív jelzés (pl. tetovált motívumok). A választott motívumok a személyiség szülőttei, és ezek a minták pedig úgymond „feed-back” mechanizmusként működnek, azaz visszahatnak a személyiségre. A testünk, és a rajta található tetoválási kép a lelkünk hordozója, ami tartalmazza énképünket, azonosságtudatunkat, és kialakítja viselkedésünket. Ilyen formán szoros a kapcsolat a testnek az egyén lelki világával, illetve annak problematikájával. Az ember szabad akaratát fejezi ki a test felett, mintegy kifejezve, hogy „ez az enyém”. Ebből adódóan fontos üzenete van az adott egyénről, megfejtést adhat a viselkedésmódjára, a vélt vagy valós sérelmeire, a cselekedeteire.

Annak eldöntése azonban, hogy ki, mit, hogyan üzen ezzel a külvilágnak, már nem tűnik olyan egyértelműnek. A kép véglegesen programként (stigmaként) fog viselkedni a bőrön, ami nem mindig pozitív, mivel a személyiség változása során könnyen előfordulhat, hogy amit „ott és ak-

²³ Hoppál Mihály, Jankovics Marcell, Nagy András, Szemadám György, 1996

²⁴ A szerzők 200 tetovált személyt kérdeztek meg 2011-ben.

²⁵ Solymosi Katalin, 1978

kor” érzett és gondolt, az már nem lesz érvényes az „itt és most”-ban, ezért a motívum értelmezését mindig más, egyéb megismerő eljárások kiegészítéseként javasoljuk.

3. A tetoválás motivációja

Felmerül a kérdés, hogy mi motivál egy embert vagy emberek csoportját arra, hogy a testén végleges rajzos elváltozást hozzon létre. Egy adott egyén motivációs rendszerének ismerete közelebb vihet minket a cselekedeteinek értelmezéséhez. Az indítékokat, motivációkat többen is vizsgálták, többféle szempontrendszer alapján. Forbes az alábbi táblázatban bemutatott 14 alapmotiváció segítségével kutatta a testmódosítással rendelkező emberekről szóló tradicionális sztereotípiák pontosságát (lásd. 5. sz. ábra). Forbes kutatásából kitűnik, hogy mind a nők, mind a férfiak a tetoválást attraktív testdekorációnak vélik, és az önkifejezés értékes lehetőségének látják.

Motivációk
1. Önkifejezés
2. Egyediség
3. Lázas
4. Függetlenség, önállóság kifejezése
5. Érettség
6. Különbözőség kifejezése
7. Legyen szépségjelem, szexepilem
8. Emlékeztessen egy eseményre az életemből
9. Közeli barátomhoz hasonlítani
10. Elkötelezettség egy csoport felé
11. Megmutatni, hogy ura vagyok a testemnek
12. Csak a kinézet kedvéért
13. Nem tudom
14. Egyéb

5. sz. ábra: A tetoválás motivációi Forbes (2001.)

Megállapította, hogy a tetováltak veszélykeresőbbek, és nehezebben alkalmazkodnak, mint akiknek nincsen. Ettől függetlenül drámai módon nem különböznek a többi embertől.

„Azok, akiknek nincs testmódosításuk, a tetoválással vagy piercinggel rendelkezőkre majdnem minden helyzetben negatívan tekintenek.”²⁶ Solymosi Katalin szerint átfogó kategóriaként csak alapvető emberi szükségletek szolgálhatnak alapul. Ezek, a tetoválással kifejezett a szükségletek fontos mutatói az adott egyénnek, segítenek a megismerésében, és az alábbiakban foglalhatóak össze:

- a) Ego-kifejezés, önértékesítési szükséglet: vágykifejezés, érzelemkifejezés, életérzés megjelenítése, önigazolás, individuális megkülönböztetés, kisebbségi érzés feloldására törekvés, feltűnési vágy, „vagánykodás,”
- b) Valakihez tartozás szükséglete, azonosulás szükséglet: szeretetigény, személyhez, csoporthoz való tartozás jelölése, személyhez, csoporthoz tartozás vágyának jelölése, utánczás, hagyomány- és szokáskövetés,
- c) Társadalmi integráltság szükséglet: biztonságérzet iránti igény, társadalmi pozíció, státusz, szerep tisztázottságának igénye, normákhoz való igazodás igénye, opposíció kifejezése,
- d) Időstrukturálás szükséglete: időtöltés, unaloműzés, az individuális idő folytonosságának kifejezése (emlék, emlékeztetés),
- e) Esztétikai szükséglet: díszítés, divatkövetés, hiúság, imponálási vágy, szépség igénye, zavaró szépséghiba eltakarása, elfedése,
- f) Tartós és pillanatnyi ösztönimpulzusok kiélésének szükséglete: túlfűtött érzelem, agresszió, öndestrukció, önkifejezési vágy, szexualitás, birtoklás igénye (a megnevezés mágiája), kíváncsiság, kalandösztön, narcisztikus, autoerotikus tendenciák, „furor scribenti”, humor, eufóriás, depressziós vagy alkoholos, narkós állapotban elkövetett tetoválás, teljes dezindividualizáció.²⁷

Más szakirodalomban, más megközelítésben a tetoválási motivációk az alábbiak:

1. „Esztétikai és szexuális okok: díszítés, szexuális felhívó jelleg, a rútság elkerülése

²⁶ Forbes, 2001.

²⁷ Solymosi Katalin, 1978.

2. Szociális okok: törzsi jel, fizikai vagy társadalmi státusz, családhoz tartozás, nemi érettség, rang, dicsőség, háborús „kitüntetés,”
3. Mágikus-kultikus okok: talizmánérték, megelőző-óvó védjegy, ártó szellemek elűzése, avatási és egyéb ünnepekhez való kötődés, az ősökkel való folytonosság hangsúlyozása, varázserő megidézése, betegségtől való megszabadulás, megrontás elhárítása,
4. Praktikus okok: a ruházkodás első megjelenési formája (a meztelenség eltakarása), védekezés a hőmérséklet változásai, a rovarok és horzsolások ellen.”²⁸ (Lásd 6-7. ábra)

Nagyon sok tetovált ember nem áll meg az első tetoválásnál, hanem szinte függőséget alakít ki a tetoválással kapcsolatban, mivel úgy érzi, hogy minden krízishelyzetet, illetve minden fontos, érzelmileg ható eseményt (szerelem, veszteségélmény stb.) meg kell örökítenie a testén. Az új tetoválás öröme egy időre elfedi, megoldja a problémákat, és az egyénnek javítja az önmagáról alkotott képét. Bizonyos idő elteltével viszont visszalép az eredeti kiinduló állapotba, és úgynevezett circulus vitiosus, ördögi körré válik. Ez hasonló, mint a neurotikus ember rosszul alkalmazott (maladaptív) konfliktus-megoldási módja.

6. sz. ábra: Angyalszárny. Forrás: ²⁹

7. sz. ábra: Testfedés. Forrás: ³⁰

Krízishelyzet hatására, ha szenvedés árán is, az illető színesedik, differenciálódik. A mindennapok emberének szublimációs lehetősége manapság a

²⁸ Solymosi Katalin, 1978.

²⁹ Tetoválás képek, www.hotdog.hu/magazin/magazin_article.hot?m_i...

³⁰ www.artfestmenytetovalas.blogspot.com/2010/10/tet...

tetoválás, amivel képbe fordítja fájdalmát. Ezzel eléri azt is, hogy bármi-
kor megszólíthatják, foglalkozhatnak vele, ezáltal feldolgozásra kerül az
általa megélt lelki trauma. „A mindennapok emberének is van lehetősége
a kreatív krízisre.”³¹

A fentiek érzékeltetik, hogy milyen sok mindent elárul számunkra egy-
egy tetoválási szimbólum, és érzékelhető, hogy a tetoválás eszköze mi-
lyen segítséget jelenthet az adott egyénnek egy-egy szituáció vagy élet-
helyzet megélésében, ugyanakkor milyen zsákutca is lehet a helyes meg-
küzdési stratégiákkal szemben.

4. A védelmi munka és a tetoválás jelenségének összefüggései

Az előzőekben bemutatuk a tetoválás jelenségkörét, motivációit, pszi-
chológiai magyarázatait. Mivel az állampolgárok jelentős hányada alkal-
mazza a tetoválást, és ez egyre növekvő tendenciát mutat, ebben a rész-
ben megvizsgáljuk, hogy a védelmi dolgozók számára miért lenne fontos
ismerni a tetoválás jelenségét és az alkalmazott szimbólumok üzenetét.

A védelmi szféra minden ágában előfordulhat, hogy az eredményes és
hatékony munkavégzéshez fontos, hogy a szakemberek a rendelkezésükre
álló rövid időn belül, a lehető leggyorsabban megismerjék a mentendő
egyént.

Még inkább fontos ez, ha valaki törvénytelen cselekedetet hajt végre,
esetleg maga idéz elő katasztrófákat, tüzeket, ha nem értjük, nem értelmez-
hetők a cselekedetei, és ezt kell kideríteni. A személyiség feltérképezése
nem könnyű feladat, erre gyakran csak kevés idő áll rendelkezésre, vagy
más nehézségekbe ütközik, például az adott személy igyekszik elfedni a
személyiségvonásait.

Más esetben, például katasztrófák során a krízishelyzet cselekvésképte-
lenné teszi az egyént, és a normál életbe való visszatérés, vagy akár az élet-
ben-maradás feltétele, hogy a segítők az illető személyiségének legmegfe-
lelőbb módszereket találják meg a segítségnyújtáshoz. „A katasztrófák
felszámolásánál ezért egyre nagyobb hangsúlyt kell kapnia a normál pszi-

³¹ Hajduska, 2008.

chés jelenségek felismerésének, és azok helyes mederben tartásának.”³² Ellenkező esetben a normál jelenségek extrémításba csapnak át és kezelhetetlenné válnak, ami a mentést is akadályozhatja. Ilyen esetekben minden alternatív megismerő módszer, így a tetoválások értelmezése is hasznos lehet.

Gondoljunk csak a nyomozók, a tűzoltók, tűzvizsgálók munkájára, vagy a büntetés-végrehajtási intézetek öreinek összetett tevékenységére, mennyire szükség van arra, hogy megértsék az érintett állampolgár személyiségét, illetve a személyiségben rejlő tudattalan konfliktusokat - legyen áldozat vagy elkövető, károkozó vagy kárt elszenvedő a személy. Az illető személyiségének minél előbbi ismerete, körvonalazása segítséget nyújt egy adott helyzetben a mentéshez, más esetben a nyomozás, őrzés stb. hatékony végrehajtásához. Fontos továbbá, hogy a cselekedetek motivációjához is rövid időn belül „eljussanak” a szakemberek. Ennek számtalan módja van, de az egyik kevés időt igénylő, jól alkalmazható segítő eszköze a tetoválás értelmezése lehet. A fentiek alátámasztására elemezzünk néhány helyzetet és motívumot!

Gyakran előfordul például, hogy bűncselekményeket végrehajtók „bandajeleket” alkalmaznak az összetartozás nyomatékosítására, és ez a nyomozóknak információval szolgál a csoport tagjainak megtalálásában és a bizonyításban. A tartósan bántalmazott egyének, akik nem merik feltárni ezt a helyzetet, gyakran alkalmaznak a saját testükön félelmet keltő figurát (lánczsa, szöges drót, nonfiguratív jelek, szörnyfigurák stb.), amelyek akár fegyverként is szolgálhatnak. Ezzel önmagukban elérik akár azt is, hogy ők maguk legyenek a félelmet keltő tárgy, vagy személy, nem pedig az, aki másoktól fél. Ez a jelenség ez esetben az úgy nevezett „azonosulás az agresszorral” elhárító mechanizmusa. Ezzel tudattalanul védik önmagukat az agresszorral szemben.

Bántalmazott gyerekeknél gyakori a teknőspáncél, vagy pajzsmotívum a tetoválások során. Antiszociális egyéneknél agressziót kifejező motívumokkal találkozunk, amelyek pusztításra, rombolásra utalnak (nyílt sebek, fegyverek, lángok, halálfej, romok, kiszáradt fa stb.). Krízisen, illetve erőszakon átesett emberek, főleg nők, traumára utaló jelet tetováltatnak magukra, gyakran arra a testrészeire ahol az abuzus történt,

³² Dr. Hornyacsek Júlia: A tömegkatasztrófák pszichés következményei, és az ellenük való védekezés lehetőségei, in: Bolyai Szemle 2010.XIX. évfolyam 4. sz. ZMNE Budapest: 2010. p. 10. ISSN: 1416-1443

vagy ahova azt önmagukban „helyezték”. Más esetekben a rejtett, gyakran tudat alatti vágyakat tükrözik a szimbólumok: hegycsúcs, mint a szakmai sikerekre törekvés, tenger, mint korlátok nélküli élet jele stb.

Gyakran alkalmaznak egységes megjelölést bizonyos illegális vallási, politikai csoportokban „működők”. A nem maradandó (idővel lekoptatható) tetoválási formákat szívesen alkalmazzák az együvé tartozás, kötődés kifejezésére a valamilyen hasznos tevékenységet folytató csoportok tagjai is, például természetvédők, gyermekmentő, időseket pártfogoló csoportok.

A védelmi szférában speciális feladat a zárt intézetekben tartottak megismerése, a fegyelem fenntartása. A itt élők őrizete igen összetett tevékenység. A fegyelem és a rend fenntartása során az őrzők emberismeretére, empátiakészségére nagy szükség van. Az örök, rendfenntartók ezirányú munkáját segítheti, ha ismerik a tetoválási jelek, szimbólumok üzenetét. Több ezer figura van, ezek dekódolása sokat segíthet, de szakértelmet igényel. A közösségbe nehezen illeszkedő vagy túlzott agressziót mutató egyének esetén ezért célszerű, ha pszichológus szakember segít értelmezni az adott egyén tetoválását. Gyakran előfordul, hogy az ilyen közösségben élő, lelki funkciózavarral küzdő személyekről szinte csak a tetoválás szimbóluma árulja el a harmóniavágyat, az egység megélésének vágyát, az elfogadás iránti vágyat (körfigurák, nap, szív, repülő madár stb.). Ennek ismeretében viszont könnyebben motiválható arra, hogy az adott közösség hasznos tagjává, a szabályokat betartó személylé váljon.

A törvénybe ütköző cselekményeket elkövetőkkel való kommunikáció egyik új iránya lehet az a tény, hogy közöttük az, aki a tetoválással rendelkezik, többségük igényli, esetleg kifejezett vágyat érez arra, hogy beszélhessen a tetoválásukról, és így közvetve önmagukról is. Ez új lehetőséget ad a védelmi szakemberek kezébe a kapcsolatfelvételre. Katasztrófa esetén olyan emberek, akik életük során, különösen gyermekkorukban, valamilyen veszteség-élményt átéltek, előfordul, hogy ezt a korábbi élményt nem csak a lelkükben örökítették meg, hanem a testükön is tetoválás formájában objektvizálták (szülő, kutya stb. elvesztése). Ezek az egyének a mentés során végzett, és az azt követő krízisintervencióban külön figyelmet igényelnek, hiszen ők nehezebben küzdenek meg az új veszteség feldolgozásával, mert a bennük már meglévő „lenyomat” nehezíti a coping eljárást. A korábbi élmény és a jelenlegi trauma együttes hatása miatt késői maradandó pszichés következményekkel kell számolni, tehát a lelki segítségnyújtásnak erre kell fókuszálnia.

Végezetül még egy fontos területen hasznosítható ezeknek a szimbólumoknak a megfejtése, és ez nem más, mint a védelmi szféra hivatásos állományának megismerésében. A tetoválási jelek sokat árulnak el egy parancsnoknak az állomány személyiségéről, vágyairól, konfliktus-tűrő képességéről. A parancsuralmi rendszerben dolgozók, és/vagy azok, akik nap, mint nap vért, halált, szenvedést látnak a munkájuk során, jelentős lelki terheket viselnek. A napi munkában az emelkedett adrenalin-szint „feledteti, elfedi ezeket az érzéseket, de nem múlnak el nyomtalanul. Gyakran nem is kerül felszínre másként a maradandó sérülés, esetleg személyiségváltozás, csak a nonverbális jeleken, a testformálás eltűzésén, vagy esetleg a testdíszítés, tetoválás szimbólumain keresztül. Ugyanígy találkozunk azzal is, hogy az állomány tagjai a pozitív jegyek, a harmónia és a stabilitás kivételét is jelenítik meg így a testükön.

A védelmi szféra pszichés állapotát rendszeresen ellenőrzik. Az ellenőrző, a lelki problémák feldolgozásában segítő szakemberek beszámolnak arról, hogy a tetoválás elterjedésével egyre gyakrabban fordul elő, hogy egy vizsgált személy egyébként deviánsnak ítélt magatartási formájáról épp egy tetoválási szimbólum elemzésével derül ki, hogy az adott cselekvés csupán kompenzálás, elfedés, háritás stb., és van vele teendő ugyan, de „belefér” a normalitás kategóriájába.

Összegezve megállapítható, hogy a tetoválás, illetve az annak során alkalmazott szimbólumok értelmezése akár az okokat, motivációt tekintjük, akár a szimbolikát, fontos eszközei lehetnek a személyiség megismerésének, segítséget nyújthat a védelmi szakembereknek a helyzetek eredményesebb kezelésében, ok-okozati összefüggések felismerésében, de akár a mentőállomány vezetőinek és a pszichikai állapotukat ellenőrzőknek az egyének megismeréséhez. A mai kor egyik meghatározó jelensége, a tetoválás az önkifejezés eszközévé vált, a bőr, mint projekciós felület, mint lehetőség az önkifejeződésben, különleges jelentőségre tett szert. A tetoválás okai, motivációi tehát fontos jelzések az egyénről, fontos projekciói a személyiségnek, a tudattalan belső világnak. Ezek ismerete segítséget nyújthat minden olyan foglalkozási ágban, ahol emberekkel foglalkoznak, így a védelmi szférában dolgozók körében is. Mivel a szimbólumokat alkalmazók szívesen beszélnek róla, ezért a kommunikáció és a kapcsolatfelvétel eszközei is lehetnek. Értelmezésével magyarázatot kaphatunk jelenségekre, kezelhetetlen esetekre, megfejthetetlen cselekményekre, ötleteket ezek megoldási módjára.

A tetoválás készítésének oka, és a használt motívumok ugyan önmagukban nem adnak teljes képet az egyénről, de a rendőröknek, tűzoltóknak, katonáknak, mentőknek és más védelmi szakembereknek mind a saját állományuk, mind az érintettek (mentendők, bűnözők, fogvatartottak stb.) vonatkozásában kiegészítő segítséget nyújthatnak a róluk egyéb eljárással szerzett adatok, jelenségek értelmezéséhez. Így az egyénről alkotott összkép mozaik-darabjaiként értelmezhetőek. Az elmúlt időszak kutatásai is ráirányítják a figyelmet erre, a lakosság körében gyorsan terjedő jelenséggel való megismerkedés fontosságára. Gyors tempójú világunkban a személynek egyre nehezebb bemutatni önmagát, ezért alakulhatott ki ez az újjáélesztett önkifejezési forma, melyet nem szabad figyelmen kívül hagyni, tagadni, agyonhallgatni, de túldimenzionálni sem, hanem ki kell használni a jelenségben rejlő lehetőségeket.

„Az ember mögött mindig ott van a lelke, a test pedig a lélek hordozója.”³³

³³ Jonathan Red

Felhasznált irodalom

1. Brigitte Ziob: A test átalakítása, a láthatóvá tett szelf, *Pszichoterápia* 13. évfolyam, 6. szám, 2004. december, Budapest, pp. 377-378.
2. G. B. Forbes: College students with tattoos and piercings: Motives, family experiences, personality factors, and perceptions by others, *Psychological Reports*, 89. 2001. pp: 774-786.
3. Hajduska Mariann (2008): *Krízislélektan*. Elte Eötvös Kiadó, Budapest, ISBN: 978 963 463 982
4. Hárdi I. *Az agresszió világa*, Budapest: Medicina Könyvkiadó Rt. 2000, ISBN: 963 242 593 6
5. Hoppál Mihály, Jankovics Marcell, Nagy András, Szemadám György: *Jelképtár, Szerkesztette:*
6. Adamik Lajos, Helikon Kiadó, Budapest, 1996. p. 7. ISBN: 963 208 375x
7. Kaldenekker Mária: A „piercing” és a „tattoo” világa – Deviancia vagy divat?, *Társadalomkutatás*, 23, Akadémiai Kiadó, 2005. május, p. 150, ISSN: 0231-2522
8. Rita L. Atkinson, Richard C. Atkinson, Edward E. Smith, Daryl J. Bem, Susan Nolen-Hoeksema: *Pszichológia*, Osiris Kiadó, Budapest, 2001, ISBNB: 963 379 540 0
9. Dr. Hornyacsek Júlia: A tömegkatasztrófák pszichés következményei, és az ellenük való védekezés lehetőségei, in: *Bolyai Szemle* 2010.XIX. évfolyam 4. sz. , ZMNE Budapest: 2010. p. 10. ISSN: 1416-1443
10. S. O. Hoffmann, G. Hochapfel: *Neuróziselmélet, pszichoterápia és pszichoszomatikus medicina*, Medicina Könyvkiadó Rt. Budapest, 2000. ISBN: 963 242 579 0
11. Singer Magdolna: *Lelke rajta*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2009. ISBN: 978 963 9604 85 8
12. Solymosi Katalin: A tetoválás motivációi. In.: *Forrás*, 19. évf. 1978. március, pp. 59-65.

13. Stavros Mentzos: A konfliktus-feldolgozás neurotikus módja,
Lélekben Otthon Kiadó, Budapest, 1982. ISBN: 963 86798 6 7

Internetes idézet

1. A tetoválás rejtélyes története, <http://kozmetikus.blogter.hu>, letöltés ideje: 2011.12.
2. Börtöntetoválások
<http://www.zsaru.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=3104>, letöltés ideje: 2011.12.16
3. Életre szóló minta: a tetoválásom én vagyok
http://www.nlcafe.hu/noklapja/20100423/eletre_szolo_mintaa_tetovalasom_en_vagyok/ letöltés ideje: 2011.12.11.
4. G. A .S. Yokki: A tetoválás fenomenológiájához letöltés ideje: 2011.12.16
http://www.es.hu/g_a_s_yokki;a_tetovalas_fenomenologijahoz;2011-10-05.html,
5. http://findarticles.com/p/articles/mi_m2248/is_147_37/ai_94598397/
letöltés ideje: 2011.12.16
6. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Tetov%C3%A1s>, letöltés ideje: 2011.12.16
7. <http://varrat.hu/pix/atetovalas/005.jpg> letöltés ideje: 2011.12.15
8. Népszabadság online http://www.nol.hu/kult/20090730-a_lelek_rajza_a_testen Letöltés ideje: 2011.12.16.
9. www.artfestmenytetovalas.blogspot.com/2010/10/tet... (letöltés: 2011.12.11.)
10. www.tattooed.hu/index.php/Kalinga-tetovalas-L... (letöltés: 2011.12.11.)
11. www.tattooed.hu/index.php/OldschooL-stilusok-...(letöltés: 2011.12.11.)
12. www.rajzok.eoldal.hu/cikkek/a-tetovalas- (letöltés: 2012.01.04) xxx